

Β.Βεσκούκης

Ούτε γάτα, ούτε ζημιά...

Το "πρόβλημα του 2000" και το Ελληνικό Δημόσιο

Καμιά φορά η αντίληψη των πραγμάτων στο τεχνικό επίπεδο υπερισχύει της εκτίμησης της αντικειμενικής πραγματικότητας. Το αποτέλεσμα είναι οι απόψεις που εκφράζονται να είναι εντονότερα διατυπωμένες ακριβώς επειδή βασίζονται σε γερά θεωρητικά θεμέλια αυτού που εκάστοτε τις εκφράζει. Το φαινόμενο είναι αρκετά διαδεδομένο με το "πρόβλημα του 2000", στο οποίο έχουμε αναφερθεί αρκετά εκτενώς και στο παρελθόν. Επιπλέον, όσο η απόσταση από την αντίληψη της τεχνικής πραγματικότητας μεγαλώνει, όπως ισχύει σε πολλούς κατ' επάγγελμα δημοσιογράφους, τόσο η γλαφυρότητα της κινδυνολογίας παίρνει τη θέση της αντικειμενικής -ρεαλιστικής- εκτίμησης. Παραδείγματα υπάρχουν πολλά, από τα όσα ακούμε και βλέπουμε στα τηλεοπτικά παράθυρα για τον "ιό του 2000" που σίγουρα θα "χτυπήσει" τους υπολογιστές, έως τα όσα διαβάζουμε σε περιοδικά για τη γλώσσα "COMBO" (!) που είναι υπεύθυνη για το "κακό".

Πού βρίσκεται, όμως, η αλήθεια; Πόσο ακριβείς είναι οι εκτιμήσεις για το μέγεθος του προβλήματος στην ελληνική πραγματικότητα στην οποία και θα περιοριστούμε; Ποιες είναι οι ενέργειες που έχουν γίνει και ποιες είναι ρεαλιστικό να γίνουν; Τι θα συμβεί αν σε κάποιες περιπτώσεις δεν γίνει καν αντιληπτό και ασφαλώς δεν αντιμετωπιστεί το πρόβλημα; Πώς θα λειτουργήσει εν προκειμένω το περίφημο ελληνικό δαιμόνιο; Με αυτά τα ενδιαφέροντα και προπάντων προσγειωμένα ερωτήματα σκοπεύουμε να ασχοληθούμε στο κείμενο που διαβάζετε, χωρίς καμία διάθεση υπερβολής ή υποτίμησης του ίδιου του προβλήματος, αλλά και χωρίς διάθεση κινδυνολογίας ή υπερεκτίμησης των δυνατοτήτων και γενικά της αντικειμενικής κατάστασης.

Μπορώ και θέλω

Δεν είναι σοφία η διατύπωση της σκέψης ότι για να αντιμετωπίσει κανείς ένα πρόβλημα πρέπει: α) να το εντοπίσει, β) να το εκτιμήσει σωστά και γ) να αισθάνεται το βάρος της ευθύνης για να δράσει. Αν κάποια από τις τρεις απλές αυτές συνθήκες δεν ισχύει, τότε απλά το καλύτερο που μπορεί να κάνει είναι να συζητά με διάφορες μορφές και γενικά να περιτριγυρίζει το πρόβλημα. Στην ελληνική περίπτωση τα πράγματα είναι αρκετά "απλά" (όχι απαραίτητα πάντα ευχάριστα) και μόνο οι αφελείς ή οι αιθεροβάμονες δεν τα βλέπουν.

Στον ιδιωτικό τομέα η ικανοποίηση των τριών παραγόντων που αναφέρθηκαν είναι είτε δεδομένη, είτε εφικτή εφ' όσον υπάρχει βούληση. Η κινητήρια δύναμη για τη βούληση αυτή είναι σε πολλές περιπτώσεις η ίδια η επιβίωση της εταιρίας και ασφαλώς η επίτευξη θετικού οικονομικού αποτελέσματος, δηλαδή κέρδους. Αν ένας ιδιωτικός φορέας δε διαθέτει την τεχνογνωσία, τότε μπορεί να την αγοράσει απ' όπου νομίζει και με όποια μορφή θεωρεί προσφορότερη (υπηρεσίες, προϊόντα, εργασία). Η έννοια της ευθύνης είναι συγκεκριμένη και εκεί όπου υπάρχουν στόχοι που δεν υλοποιούνται, εκτιμήσεις που γίνονται λανθασμένα ή ό,τι άλλο που τελικά αποβαίνει σε βάρος του ιδιωτικού (φορέα) σύμφωνα με την εκτίμηση του επιχειρηματία - ιδιοκτήτη, μπορούν να εντοπιστούν οι υπεύθυνοι και να τους αποδοθούν οι ευθύνες που τους αναλογούν, ότι και αν σημαίνει αυτό. Δεν υπάρχει κανένας θεσμικός περιορισμός ώστε να λειτουργήσει αποτελεσματικά η διαδικασία απόδοσης ευθυνών, αυτό βέβαια δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η απόδοση αυτή γίνεται πάντα με τον καλύτερο τρόπο.

Στον δημόσιο τομέα, τα πράγματα μόνο εύκολα δεν είναι. Η διαπλοκή θεσμών και αρμοδιοτήτων, οι "δικλείδες ασφαλείας", οι νόμοι, οι εγκύκλιοι, οι ερμηνείες και οι αρμοδιότητες δημιουργούν ένα χαοτικό νεφέλωμα. Η (μη) εικόνα συμπληρώνεται αν σε αυτό προστεθούν οι πολιτικές ισορροπίες και σκοπιμότητες σε όλα ανεξαιρέτως τα επίπεδα, από αυτό της κυβέρνησης, έως και αυτό του τελευταίου κλητήρα που "πρέπει" να παραμείνει στη θέση του ανεξάρτητα από το αν και το πώς κάνει τη δουλειά του. Στο σχήμα έχουμε επανειλημμένως αναφερθεί και δεν σκοπεύουμε να επανέλθουμε στη γενικότητά του, απλά θα εντοπίσουμε μερικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του προβλήματος του 2000. Ενα πρώτο είναι ότι σε αρκετές περιπτώσεις το πρόβλημα δεν υπάρχει, διότι απλά ...δεν υπάρχει μηχανογράφηση. Χαρακτηριστική η πρόσφατη δήλωση του νέου διοικητή του ΙΚΑ, ο οποίος ανέφερε ότι "πρώτος στόχος είναι η μηχανογράφηση" (τα σχόλια δικά σας).

Ενα δεύτερο είναι ότι δεν υπάρχει (κατά κανόνα) μέσα στο ίδιο το δημόσιο η απαραίτητη τεχνογνωσία, όσο και αν οι δηλώσεις αναφέρουν (ως "οφείλουν") το αντίθετο. Επιπλέον, η ανασφάλεια που ορισμένοι (βαθμολογικά) διευθυντές ή υπεύθυνοι μηχανογράφησης αισθάνονται, μόνο στο σχηματισμό αντικειμενικής εικόνας δεν οδηγεί, πολλώ δε μάλλον στην ανάληψη ενεργειών. Γενικά, όσοι έχουν ασχοληθεί με το δημόσιο γνωρίζουν ότι το κλίμα δεν ευνοεί την ανάληψη ευθυνών, ακόμα και εκεί που υπάρχει δυνατότητα και διάθεση και, εδώ που τα λέμε, για ποιο λόγο να χρεωθεί οποιοδήποτε στέλεχος του δημοσίου οποιαδήποτε σχετιζόμενη με την αντιμετώπιση του προβλήματος του 2000 ευθύνη; Μήπως θα χάσει τη δουλειά του; Μήπως θα αμειφθεί ηθικά ή υλικά; Οι απαντήσεις είναι γνωστές και οι ερωτήσεις απλά ρητορικές, ας μας συγχωρήσει η μικρή μειοψηφία των πραγματικά εργαζομένων και υπευθύνων δημοσίων υπαλλήλων.

Συμπέρασμα: οι ιδιώτες αν θέλουν μπορούν, ενώ οι υπηρετούντες στο δημόσιο δεν ενθαρρύνονται να θέλουν και δεν είναι σίγουρο ότι μπορούν. Ως αποτέλεσμα, στον ιδιωτικό τομέα εκεί που υπάρχει βούληση και ανάγκη το πρόβλημα αντιμετωπίζεται (π.χ. τράπεζες), ενώ στον δημόσιο ακόμα μιλάμε για επιτροπές, συμβούλους, σχεδιασμούς, κάνουμε (ή δεν κάνουμε, ανάλογα με το τι μας υπαγορεύουν οι σύμβουλοι) εξαγγελίες και αν ο κόμπος φτάσει στο χτένι, θα ανακοινώσουμε μια ένορκη διοικητική εξέταση η οποία είναι γνωστό πού θα καταλήξει.

Οι πολυμήχανοι

Για να μην είμαστε μόνιμα με τους αφορίζοντες, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι παρά τις αντιξοότητες του το σχήμα στο ελληνικό δημόσιο λειτουργεί. Για κάθε διαδικασία, βρίσκεται ένας έστω χρονοβόρος, γραφειοκρατικός, άκομπος, πάντως τρόπος για να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το νόμο. Ανεξάρτητα από το αν ο Πολίτης εξυπηρετείται ανάλογα με αυτό που του στοιχίζει το όλο σχήμα, ή από το αν οι υπάρχουσες δυνάμεις αξιοποιούνται, η δουλειά "τελικά" γίνεται και οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ορισμένες μεμονωμένες περιπτώσεις που γίνεται υποδειγματικά και με καλή χρήση των νέων τεχνολογιών.

Πρόβλημα υπάρχει όταν στην άλλη άκρη του κισσέ δεν υπάρχει ο ταλαίπωρος Πολίτης ή προμηθευτής, αλλά ένας αμείλικτος και πάντα ανίκητος αντίπαλος: ο χρόνος. Εκεί είναι που επιστρατεύεται το παρεξηγημένο πνεύμα του πολυμήχανου Οδυσσέα. Πέρυσι, το Υπ. Οικονομικών αποφάσισε να κάνει τους μήνες του έτους 11 και να κλείσει το οικονομικό έτος τον Νοέμβριο με σκοπό, προφανώς, να μαγειρέψει λογιστικά τα αποτελέσματα του 1998. Πολλοί ενδεχομένως θίχτηκαν, τελικά όμως "δεν χάλασε και ο κόσμος".

Ας μην εκπλαγούμε αν δούμε με πολιτική απόφαση το 2000 να ...καθυστερεί όσο απαιτείται για να διορθωθεί το πρόβλημα όπου και όπως εντοπιστεί. Μια "καλή" λύση είναι οι φορείς του Δημοσίου να συνεχίσουν να εκτελούν τον προϋπολογισμό του 1999 μέχρι τα μέσα του 2000, οι πελάτες του ΟΤΕ, της ΔΕΗ και της ΕΥΔΑΠ να πληρώνουν "έναντι" χωρίς κανείς να πάρει

χαμπάρι τίποτε, ενώ τα πάντα να συγκεντρώνονται και σε έντυπη μορφή για να αποτελέσουν άλλη μια καλή δουλειά καταχώρησης, ελέγχου κλπ για κάποιον ανάδοχο. Παράλληλα οι επιτροπές θα έχουν τελειώσει το έργο τους, οι θεσμικοί και εξωθεσμικοί σύμβουλοι της Πολιτείας θα έχουν βγάλει τα πορίσματα και τα συμπεράσματά τους, οι δουλειές θα έχουν κάπως μοιραστεί και, γιατί όχι, θα υπάρχει ακόμη και έδαφος για μια θριαμβευτική εξαγγελία σχετικά με την ...επάρκεια του κρατικού μηχανισμού στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Αυτά, βέβαια, δε σημαίνουν ότι το θέμα θα περάσει χωρίς καθόλου πανικό. Ενα πολύ καλό πεδίο για τη δημιουργία τέτοιου πανικού είναι το χρηματιστήριο, όπου μια κατακόρυφη πτώση και η επακόλουθη άνοδος θα κάνουν κάποιους φτωχότερους και κάποιους πλουσιότερους, αλλά αυτά είναι "μέσα στο παιχνίδι". Το αν η ηλικία του μηχανογραφικού συστήματος του χρηματιστηρίου δεν δικαιολογεί την ύπαρξη προβλήματος του 2000 είναι άλλο θέμα, το οποίο λίγους θα απασχολήσει κατά τη διαδικασία του χρηματιστηριακού πανικού. Ακόμη λιγότεροι θα στραφούν στην απόδοση ευθυνών και τέλος, η ίδια η απόδοση, αν πραγματοποιηθεί, θα είναι περισσότερο τυπική παρά ουσιαστική.

Μέσα στον πανικό, πολλοί είναι αυτοί που θα προσπαθήσουν να επωφεληθούν. Οι κατά δήλωσιν ειδικοί θα ξεπηδάνε από παντού, ενώ οι "φορείς" θα εντείνουν την ευγενή άμιλλα για την κατοχύρωση της μεγαλύτερης αρμοδιότητας, τη συμμετοχή σε επιτροπές, την πιστοποίηση στελεχών, την επικύρωση πορισμάτων, την έγκριση και το σχεδιασμό δράσεων σε κάθε επίπεδο. Το lobbying των επιχειρηματιών και των φορέων τους θα αποδώσει τουλάχιστον στους ίδιους, τους ομίλους των και τους υπό εξαγοράν συνεργάτες τους τα απαραίτητα για το κλείδωμα της μετοχής στο "limit up" έργα. Πολλά από αυτά θα εκτελεστούν, κάποια άλλα θα βαλτώσουν με υπαιτιότητα όχι πάντα του "κακού" ιδιώτη, αλλά του ανεύθυνου δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση, η ...αναβολή της έλευσης του 2000 θα είναι μια λύση που πάντα θα βρίσκεται στο τσεπάκι όλων, η οποία θα ανακουφίζει τους μεν από το βάρος της ευθύνης που δεν ανέλαβαν, ενώ θα δίνει (και καλά θα κάνει) μικρές και χρήσιμες δουλειές στους δε.

Ο πανικός απλά θα βγάλει από το παιχνίδι τους μη ψύχραιμους και από τους άσχετους τους λιγότερο θρασεείς. Οι θρασύτεροι θα βολευτούν και θα καρπωθούν και τη δόξα, κάποιοι από τους πραγματικά σχετικούς θα δικαιωθούν, ενώ πολλοί θα είναι αυτοί που θα προτιμήσουν το χρήμα από τη δόξα και καλά θα κάνουν. Οι σελίδες των περιοδικών θα γεμίζουν, τα τηλεοπτικά παράθυρα και οι συζητήσεις θα αναλύσουν σε όλους το θέμα, τα στελέχη θα συνωστίζονται στα αμφιθέατρα και τους διαδρόμους. Συνολικά, δεν είμαστε και τόσο απαισιόδοξοι. Και στο νόστο του "προβλήματος του 2000" ο σύγχρονος έλληνας Οδυσσέας τελικά θα βρει το δρόμο του για την Ιθάκη, ακόμα και αν χρειαστεί να μετονομάσει την ...Αφρική σε Ιθάκη.

Δημοσιεύτηκε στο OPEN Newsletter

τον Μάρτιο του 1999